

Economies alternatives-transformadores i renovació terminològica

Breu introducció a conceptes relacionats amb les «noves economies»

ISMAEL HERNÁNDEZ ADELL

Universitat Pompeu Fabra
ORCID: 0000-0001-6228-3120
ihernAndeza@tecnocampus.cat

Doctor en història econòmica i llicenciat en ciències polítiques i de l'administració per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professor d'administració d'empreses i innovació i coordinador de la Càtedra d'Economia Social al TecnoCampus, de la Universitat Pompeu Fabra.

ELOI SERRANO I ROBLES

Universitat Pompeu Fabra
ORCID: 0000-0002-3821-2944
eserrano@tecnocampus.cat

Doctor en història econòmica per la Universitat Autònoma de Barcelona. És director de la Càtedra d'Economia Social del TecnoCampus, de la Universitat Pompeu Fabra, d'on també és professor d'economia de l'empresa.

Resum

Aquest article pretén concretar el significat de nous termes relacionats amb noves formes conceptuals atribuïdes a l'economia i a l'administració empresarial. El canvi accelerat que vivim requereix posar atenció a conceptes que articulen un corpus teòric que tracta de reflectir les noves realitats en matèria tecnològica, social, ambiental, política o territorial. En concret, en aquest article en definim algunes: economia social, economia solidària i economies transformadores, economia col·laborativa, innovació social, economia circular, economia del bé comú, capitalisme conscient.

PARAULES CLAU: noves economies; neologia; economia; administració empresarial

Abstract

Short introduction to related concepts with "new economies"

This article aims to specify the meaning of new terms related to new conceptual forms attributed to economics and business administration. Our society experiences accelerated change that require us to pay attention to concepts recently emerged to articulate a theoretical corpus that seeks to reflect new realities in technological, social, environmental, political or territorial matters. Specifically, we define here some of these terms: social economy, solidarity economy and transformative economies, collaborative economy, social innovation, circular economy, economy for the common good, conscious capitalism.

KEYWORDS: new economies; neology; economy; business administration

Introducció

Els períodes històrics es configuren segons els seus sistemes tècnics i d'organització social i política que, combinats de forma distinta en les diferents parts del planeta, defineixen una època determinada (Dos Santos, 1993). Aquests condicionants influeixen en la transformació del llenguatge i fonamenten l'aparició de conceptes nous, creats per a explicar noves realitats i formes de pensament i d'acció, i s'integren en la llengua com a unitats de neologia denominativa o neologia lèxica (Álvarez, 2009). Recentment, també han aparegut nocions noves que defineixen noves realitats. El món està en evolució constant, i la nova revolució tecnològica, els canvis en els patrons socials, la crisi climàtica, les noves formes de concebre la política, el paper de l'Administració, els drets civils o la geopolítica es transformen a una velocitat considerable i, amb ells, la percepció d'una nova realitat present i la necessitat de projectar-ne una de futura. En aquest context, la creació neològica també accelera la proliferació de conceptes nous. En termes generals, els neologismes poden sorgir d'una reutilització d'elements morfològics o sintàctics, però també d'una associació de sons o lletres, d'un canvi de significat de paraules ja existents o de la introducció de paraules que pertanyen a altres sistemes lingüístics, els quals poden ser llengües vives (com els estrangerismes) o llengües etimològiques (llatí i grec en el cas de les llengües romàniques)

Aquest article pretén concretar el significat de denominacions relacionades amb noves formes conceptuals de l'economia i l'administració empresarial. Els canvis accelerats que vivim requereixen posar atenció a aquestes nocions emergents per a articular un corpus teòric que tracti de reflectir les últimes creacions en matèria tecnològica, social, ambiental, política o territorial. A vegades, sorgeixen per a explicar una teoria nova o actualitzar-ne una d'existente. Autors com Chaves i Monzón (2018) ja han alertat que, a vegades, aquests conceptes nous o bé no són tan nous o bé responen a inquietuds relacionades amb l'establiment d'un espai científic delimitat o d'un corrent de pensament específic. Tot i això, la tendència a repensar el món en temps de crisi és inherent a l'ésser humà; per això, en els darrers anys, en què sembla que la crisi econòmica ha esdevingut sistèmica, s'ha incrementat notablement la voluntat d'establir marcs conceptuals innovadors de caràcter propositiu fora del marc generalment acceptat conegut amb el nom de *noves economies*.

Definim: economia social, economia solidària i economies transformadores, economia col·laborativa, innovació social, economia circular, economia del bé comú, capitalisme conscient.

Economia social és un terme amb un recorregut important, però que en els darrers anys s'ha popula-

ritzat en el discurs mediàtic. L'economia social fa referència a aquelles organitzacions privades creades per les persones per a donar resposta a les seves pròpies demandes socials, als seus problemes substantius i a les seves aspiracions socials (Chaves i Monzón, 2018). En línia amb aquesta definició, Social Economy Europe¹ (2021) considera que, més enllà de la forma jurídica, les entitats de l'economia social comparteixen les característiques següents: preeminència de les persones i de l'objectiu social per sobre del capital; control democràtic per part dels membres (excepte en les fundacions); ús de la majoria dels excedents per a objectius de desenvolupament sostenible, serveis d'interès per als membres o d'interès general; adhesió voluntària i oberta; defensa i aplicació dels principis de solidaritat i de responsabilitat; autonomia de gestió, i independència respecte dels poders públics. De fet, la forma jurídica de les organitzacions que conformen l'economia social és diversa i en formarien part tant les cooperatives i les societats laborals com les mutualitats, les fundacions o les associacions. El tret comú és que, en tots els casos, es tracta d'entitats privades amb personalitat jurídica pròpia, de caràcter lliure i voluntari, amb processos de decisió democràtica i creades per la societat civil per a satisfer i resoldre necessitats d'individus o col·lectius específics, i no pas per a retribuir els capitals invertits als socis o sòcies capitalistes.

Cal remarcar que, tot i compartir aquestes característiques, podem diferenciar-hi dos subsectors d'acord amb la seva relació amb el mercat. El primer és el subsector de mercat o empresarial, integrat per les organitzacions d'economia social que obtenen recursos principalment de la venda de béns i serveis en el mercat; és a dir, han de competir amb altres empreses per a desenvolupar la seva activitat i assolir els seus objectius. El subsector de mercat està protagonitzat principalment per les cooperatives, les societats laborals i les mutualitats. El segon subsector és el de *no mercat*, anomenat sovint *tercer sector* o *sector no lucratiu*, i fa referència principalment al conjunt d'entitats que, com les fundacions i les associacions, tenen fonts d'ingressos diverses (donacions, subvencions, aportacions de socis i sòcies) i depenen poc o gens de la venda de béns i serveis en el mercat.

La relació amb el lucre de les organitzacions aporta un nou element de categorització. En aquest cas, *tercer sector* o *sector no lucratiu* fa referència a aquelles organitzacions que no distribueixen beneficis o plusvàlues, de manera que exclou entitats i empreses privades que operen en el mercat, tot i que d'una manera completament diferent de la de les empreses capitalistes (és a dir, exclouen principalment cooperatives,² societats laborals i mutualitats).

Els termes *economia solidària* i *economies transformadores* estan estretament vinculats a l'economia social. No en va, sovint es parla de *economia social* i *solidària*. L'eco-

nomia solidària sorgeix per a enfortir els elements del vessant participatiu i organitzatiu de l'economia social, que en alguns casos es considerava que s'havien sacrificat a favor d'un major pragmatisme dins de les organitzacions, especialment en les entitats del subsector de mercat. Amb un enfocament ideològic i una barreja de recursos i activitats econòmiques, l'economia solidària promou organitzacions que contribueixen a la transformació social a partir de la participació social, la democratització de les decisions econòmiques i la creació d'espais públics de debat (Economía Solidaria, 2021). Aquesta economia social i solidària també rep denominacions com *economies transformadores* o *economies alternatives*.

El terme *economia col·laborativa* ha emergit com una de les realitats que s'han estès més ràpidament. Aquesta noció fa referència a l'ús de les plataformes digitals per a reduir els costos associats a l'intercanvi o a l'ús compartit de béns i serveis (Cañigüeral, 2016). L'economia col·laborativa permet utilitzar, intercanviar o invertir recursos o béns directament entre iguals i pot establir (o no) una contraprestació monetària entre usuaris i usuàries. Per tant, la finalitat o l'orientació d'aquests serveis dependrà de la propietat de les plataformes on s'organitza aquest servei, és a dir, de les persones i entitats que hi ha al darrere i de llurs objectius, gestió i explotació. Així, existeixen plataformes d'economia col·laborativa controlades per entitats d'economia social i regides pels principis assenyalats anteriorment, de la mateixa manera que existeixen plataformes controlades per grans empreses capitalistes, que només volen maximitzar els beneficis. En definitiva, el concepte d'economia col·laborativa permet referir-nos a aquells serveis basats en el potencial que actualment ofereixen les plataformes digitals.

Innovació social és un terme que també ha sorgit amb força durant la segona dècada del segle XXI per a identificar aquelles innovacions que incorporen elements socials tant pel que fa als mitjans que empren com als objectius que volen assolir (Bureau of European Policy Advisers, 2010). Aquesta noció abasta nous productes, serveis o models organitzatius que resolen necessitats socials d'una forma més eficaç, alhora que impulsen la capacitat d'acció de la societat. No obstant això, existeixen diferents interpretacions d'aquesta definició, des de posicions que posen el focus en la innovació social com a eina per a atendre necessitats de col·lectius vulnerables no satisfetes pel mercat ni per

l'Estat, fins a les que plantegen la innovació social com l'eina necessària per a engegar canvis sistèmics que comporten nous valors, canvis culturals i organitzatius o noves relacions entre actors.

El terme *economia circular* també ha gaudit d'una gran difusió els darrers anys a causa, en bona part, del repte mediambiental. L'economia circular considera centrals la reducció de l'impacte ambiental de les activitats humanes i la reducció de l'ús de recursos naturals limitats. Implica compartir, llogar, reutilitzar, reparar, renovar i reciclar materials i productes existents tant vegades com sigui possible, tot allargant el cicle de vida dels productes (Parlament Europeu, 2021), i l'economia circular adopta un caràcter transversal que afecta tant l'Administració pública com les empreses capitalistes tradicionals i entitats de l'economia social. Vinculats a la noció d'economia circular, han aparegut altres termes com *economia verda*, *economia ecològica* o, més recentment, *economia blava*. Amb diferents matisos o visions, aquests conceptes apel·len a la sostenibilitat ambiental de l'economia i del conjunt d'actors de la societat.

L'economia del bé comú qüestiona la idea que les empreses tenen com a objectiu únic guanyar la quantitat màxima de diners. L'exponent màxim n'és l'economista Christian Felber (2012) i, com en el cas de l'economia circular, té un plantejament transversal i se centra a assolir el compromís de l'organització amb diferents àmbits no financers de la seva activitat (Felber, 2012). El model de l'economia del bé comú es planteja com un mecanisme mesurable que permet que l'empresa o entitat conegui el seu grau de compliment en relació amb els diferents paràmetres mesurats i, així, pugui prendre mesures per a millorar-ne la puntuació. Més ambiciosa i exigent que la voluntària i poc mesurable responsabilitat social empresarial, l'economia del bé comú planteja els eixos sobre els quals les organitzacions poden contribuir per tal que l'economia avanci cap a l'interès general o el bé comú.

El terme *capitalisme conscient* designa una interpretació del capitalisme basada en la idea de la interacció de l'empresa amb l'entorn i el seu paper com a agent transformador. Situa l'impacte vers la societat i el medi com una variable inherent en el mode de concebre l'empresa i la seva gestió. El paper de l'ètica és present de forma integral en el conjunt de l'organització i no es pot concebre cap element sense tenir-la present. Els exponents més representatius en són Raj Sisodia i John Mackey. 🌱

Bibliografia

- ÁLVAREZ CATALÀ, Sara (2009). «Siglo XXI: nuevos tiempos, nuevas palabras, nuevas conceptualizaciones, nuevos códigos». A: MARONEZE, Bruno [et al.] (2009). *Os estudos lexicais em diferentes perspectivas vol. I*. São Paulo: Serviço de Biblioteca e Documentação Faculdade de Filosofia, Letras e Ciências Humanas da Universidade de São Paulo.
- BUREAU OF EUROPEAN POLICY ADVISERS (2010). *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union*. Luxemburg: European Commission - BEPA.
- CAÑIGUERAL, Albert (2016). «Hacia una economía colaborativa “responsable”». *Oikonomics*, núm. 6, p. 16-27.
- CHAVES, Rafael; MONZÓN, José Luís (2018). «La economía social ante los paradigmas económicos emergentes: innovación social, economía colaborativa, economía circular, responsabilidad social empresarial, economía del bien común, empresa social y economía solidaria». *CIRIEC-España: Revista de Economía Pública, Social y Cooperativa*, núm. 93, p. 5-50.
- DOS SANTOS, Milton Almeida (1993). «Los espacios de la globalización». *Anales de geografía de la Universidad Complutense*, núm. 13, p. 69-77.
- [ECONOMÍA SOLIDARIA] (2021). *El Portal de la Economía Solidaria* [en línia]. Berriozar: Red de Redes de Economía Alternativa y Solidaria (REAS). <<https://www.economiasolidaria.org/economia-solidaria/>> [Consulta: 15 juny 2021].
- FELBER, Christian (2012). *La economía del bien común*. Barcelona: Deusto Ediciones.
- PARLAMENT EUROPEU (2021). «Economía circular: definición, importancia y beneficios». A: Noticias: Parlamento Europeo [en línia]. <<https://www.europarl.europa.eu/news/es/headlines/economy/20151201STO05603/economia-circular-definicion-importancia-y-beneficios>> [Consulta: 15 juny 2021].
- SOCIAL ECONOMY EUROPE (2021). «What is the social economy?». A: Social Economy Europe [en línia]. <<https://www.socialeconomy.eu.org/the-social-economy/>> [Consulta: 15 juny 2021].

Notes

1. Social Economy Europe és una associació de 2,8 milions d'empreses i organitzacions vinculades a l'economia social de tot Europa, fundada l'any 2000 i que ha esdevingut una veu de referència en l'àmbit.
2. Les cooperatives sense ànim de lucre sí que es consideren tercer sector o sector no lucratiu.